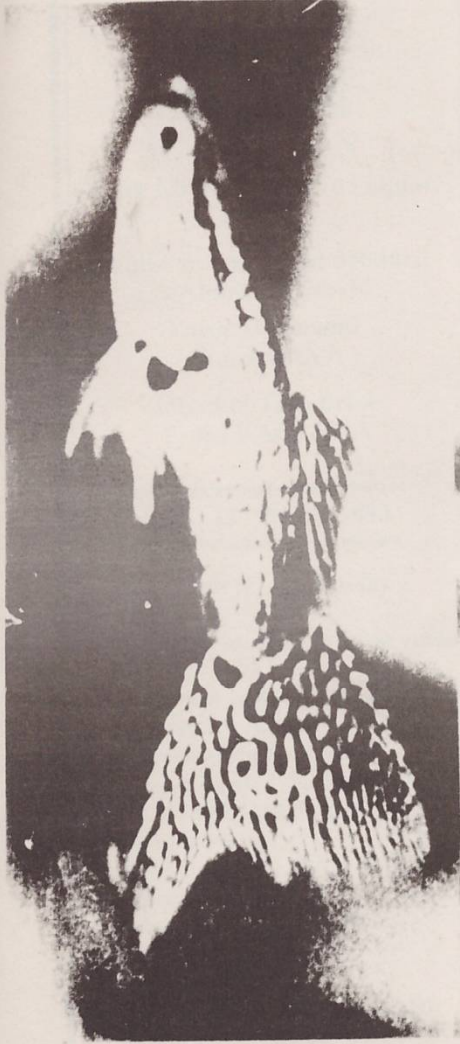

HARRAN

AYLIK
SANAT KÜLTÜR VE FOLKLOR DERGİSİ

"ALLAH" c.c

*Bir akvaryum balığında, ne güzel bir tecelli!..
Bu balık halen akvaryumda ve sağ ... Gelecek
sayı geniş bilgi bekleyiniz.*

Mehmet OYMAK

H A R R A N

Aylık Kültür, Sanat ve Folklor
Dergisi

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
S.Ahmet OYMAK

Yayın Yönetmeni
Ahmet KAYA

İstanbul Temsilcisi
Yahya KAPLAMA

Baskı 12. MART 1990

Fiyatı : 1.000 TL. (KDV dahil)
Yıllık Abone : 10.000 TL.
Dergimizin adı anılarak iktibas yapılabilir.
Gönderilen yazılar yayımlansın, yayınlanmasın iade edilmez.
Reklamlar pazarlığa tabidir.
Yazışma Adresi :
P.K.44 63100 ŞANLIURFA
İdare Merkezi :
Hazar Pasajı Kat : 2 ŞANLIURFA
Abone bedelleriniz için :
Ziraat Bankası Şanlıurfa Şb.
Hesap No : 300 /38005
Dizgi ve Baskı :
ÖZDAL Basım Yayım Tic. Ltd.Şti.
İpekyol No : 47 P.K.135
T.L.F : 329 34 - 329 35 ŞANLIURFA

BUSANIDA

URFA AĞZI DEYİMLER SÖZLÜĞÜ

Adil SARAÇ

ŞANLIURFA ÇEŞMELERİ VE SEBİLLERİ

Cihat KÜRKÇÜOĞLU

ALİ SAİP BEY KAHRAMAN MI

VATAN HAYİNİ Mİ ?

A. Cevdet ÇAMURDAN

SAHİP'ÜL HAYRAT VE'L HASANAT

FİRÜZ BEĞ

Mahmut KARAKAŞ

URFA'DA ACI KAHVE GELENEĞİ

Harran Arşivinden

GÜLADAM (ŞİİR)

M. Adil OYMAK

BİR SÖYLEMİN PARÇA YÜZLERİ

Hüseyin BAYKUŞ

URFA'YA METHİYE (ŞİİR)

Ahmet VEYİSOĞLU

DERNEKLER

HZ.İBRAHİM VE URFA ÜZERİNE ARAŞ-

TIRMALAR-3

Mehmet OYMAK

KİTAP TANITIM

A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU

KAPAK GRAVÜRÜ

Mehmet İNCİ

Değerli Okuyucular,

Ana başlıklarla bazı konulara değinerek Urfa'nın geleceği üzerine düşünmeye çağırıyoruz.

1 - Urfa'nın tamamen kendine ait özellikleri taşıyan bir kesimi var. Tarih, sanat ve klasiklik taşıyan. Eski Urfa. Beyaz taştan yapılar. Taş işlemeciliği eserleri. Sokaklar, evler, hanlar, kapılar ve kalabilen kısmı ile surlar. Bunların her taşı her yanı top yekûn eski Urfa korunmaya layıktır. Mutlaka korunmalıdır.

2. Kutsal mekan ve makamları.

a) Hz. İbrahim Halilullah ile ilgili, cami medrese, mağara, göller ve kale. Buralara mutlaka sahip çıkılmalı ve kudsîyetine uygun hale getirilmesi.

b- Hz. Eyyüb makamı, mağarası, kuyusu, cami ve çevresi layık olduğu şekilde düzenlenmeli ve korunmalıdır.

c- Hz. Şuayp Şehri. Tanınmalı ve tanıtılmalıdır.

d- Harran. Sahipsiz kalmış bu hazine yağmadan, tahripten, yıkımdan kurtarılmalıdır.

3- Şuursuzca artan bir nüfus var. Gerek il dışından gerekse köylerden akın edenler şehrin nüfusunu artırmakta. Tahminimizce şu anda Urfa'nın nüfusu üçyüzbin ve yılda yüzbin kadar artma eğilimi göstermekte. Bunlara:

a- Yeni iskan sahaları

b- Yeni sosyal tesisler

c- Yeni sağlık ocakları

d- Yeni hastahane

e- Yeni ilk ve orta okullar

f- Yeni lise ve meslek liseleri

g- Yeni fakülte ve üniversite

h- Resmi kuruluşlara yeni hizmet binaları gerekmeğe başladı ve daha da gerekecek

4- Yeni çarşılar, iş merkezleri, pazarlar, küçük ve organize sanayi saha ve çarşıları gerekmektedir.

5- Mutlaka yeşil alanlar, bahçeler, parklar ve dinlenme yerleri gerekmektedir.

(Devam edecek)

URFA AĞZI DEYİMLER SÖZLÜĞÜ

Semantik : Adil SARAÇ

Asil SÖYLER - M.Ali EKREN
Ali KAZAZ- Emin BEYAZGÜL

- G..... YARASIDIR : Kimseye söylenmeyecek bir derttir anlamında kullanılmıştır.
- G..... YARASIDIR, NE AÇABİLİRSEN, NE SÖLİYEBİLİRSEN: Kimseye söylenmeyecek bir derttir anlamında kullanılmıştır.
- G..... YARASIDIR, NE AÇABİLİRSEN, NE GÖSTEREBİLİRSEN : Kimseye söylenmeyecek bir derttir anlamında kullanılmıştır.
- GÖZ DEĞİL GÖN DELİĞİ : Baktığı halde göremeyenler için kullanılmıştır.
- GÖZİ GÖYNİ TOH : Misafirperver, iyiliksever, cömert insanlar için kullanılır.
- GÖZİ KAPIDA KALDI : Beklediği hâlâ gelmedi anlamında kullanılır.
- GÖZİ KÖR OLSIN: Olmaz olsun anlamında kullanılmıştır.
- GÖZİ KÜLLİ : Zavallı anlamında kullanılmıştır.
- GÖZİNİ DİZİNİ TUT- : Ettiğim iyilikler gözüne dursun anlamında kullanılmıştır.
- GÖZİNİN KURDINI KIR - : Korkutmak, bezdirmek, cesaretini kırmak anlamında kullanılmıştır.
- GÖZİ TOPRAĞA BAHİY : Ölümü yakındır anlamında kullanılmıştır.
- GÖZİYİ TOPRAH DOYIRA : Aç gözlüler için kullanılmıştır.
- GÖZİ YASSI : Her kötülüğe tahammül eder, göz yumar anlamında kullanılmıştır.
- GÖZİ YERE BAHİY : Utanıyor, çekiniyor, suçlu olduğu belli anlamında kullanılmıştır.
- GÖZİ SUVAN - : Kör olma anlamında kullanılmıştır.
- GÖZİY BÖYÜK SÜZDİY, AĞZİY BÖYÜK BÜZDİY, YA O BALCAN BIRNIY NE YAPACAHSAN? :Kusuru çok olanlar için kullanılmıştır.
- GÖZİYİN KUYISI MI VAR ? : Ne aç gözlüsün anlamında kullanılmıştır.
- GÖZİYİN ELİFİ SÖNE : Kör olasın anlamında kullanılmıştır.
- GÖZİY BİZDE Mİ AÇILIY? : Gözün yalnız bizi mi görüyor anlamında kullanılmıştır.
- GÖZİYİN URĞI KURIKEN : Başına bir iş gelmeden anlamında kullanılmıştır.
- GÖZZİM ÜSTİNE : Ben bu işi memnuniyetle yaparım veya gözümünden fazla değer var anlamında kullanılmıştır.
- GÜL AYINDA DOĞMIŞ : Hayra, şerre gülenler için kullanılmıştır.
- GÜN DOĞDI MI KOHISI ÇIHAR : Zamanı geldi mi duyulur anlamında kullanılmıştır.
- GÜN DOĞMADAN NELER DOĞAR : Kimbilir daha neler olur anlamında kullanılmıştır.
- GÜN GÖR - : İyi bir hayat sürmek anlamında kullanılmıştır.
- GÜN GÖRİP MIRAZ ALMIYASAN : İyi bir gün görmeyesin, mutlu olmayasın anlamında kullanılmıştır.
- GÜN GÖRMEMİŞ BABADAN, ÖĞİN ALMAMIŞ ANADAN : Görgüsüzler için kullanılmıştır.
- GÜN GÖRMEZ PADŞAHI : Gezmeyi pek sevmeyenler için kullanıldığı gibi, iyi biriydi ama pek gün görmedi anlamında da kullanılmıştır.
- GÜN YERİNE BUN YİDİR - : İyi vasanması gereken zamanı burnundan getirmek anla

mında kullanılmıştır.

hAhA TAMAŞA GEREK : Ele seyir gerek, rezil oluruz anlamında kullanılmıştır.

HAHO ELİYDEN : Yeter senden çektiğim anlamında kullanılmıştır.

hANA ALMA GETİR - : Yan gelip uzanmak anlamında kullanılmıştır.

hANA ALMA MI GETİRMİŞSEN : Ne yan gelmişsin, biraz saygılı davran anlamında kullanılmıştır.

hANAY hART hART EDE : Evin yeşermesin anlamında kullanılan bir beddua

HANIM ETTİ HER OLA, hALAYIĞ ETTİ Kör OLA : Ev hanımının yaptıklarını iyi, hizmetçinin yaptıklarını kötü görme eyilimi

hANEYİN MAĞARASI KİMİN : Kapatılmayan kapılar için kullanılmıştır.

hAPhAPÇI KESERİ : Çıkarcı anlamında kullanılmıştır.

hAPhAPÇI KESERİ KİMİN HEPPİ GENNİNE YONİY : Çıkarcılar için kullanılmıştır.

hAPAN KALMIŞ : Gözü etrafı görmeden oburca yiyenler için kullanılmıştır.

hARMANİYA YEL DEGMİŞ : İşin ilk defa rast gitmiş anlamında kullanılmıştır.

hASILİ KELAM : Sözün kısası anlamında kullanılmıştır.

HA SİYE EYYİLİĞ ETMAh, HA SUYA KAZZİh ÇAhMAh : Kendisine yapılan iyiliğin farkında olmayanlar için kullanılmıştır.

HA TERES, HA DÖYYİS : İkişi de bir, ne farkeder anlamında kullanılmıştır.

hATINIM SELAM ETTİ : Ziyaretini kısa tutanlar için kullanılmıştır.

hATIN SENİ DAMDA DA GÖRDİh, DİVARDA DA : Seni iyi tanırız anlamında kullanılmıştır.

HAVA AL -- : Bir şey elde edememek anlamında kullanılmıştır.

HAVANE CAVANE MEHLEDE SUhRA SAVANE : Çok dolaşan, hayra şerre yetişen hanımlar için kullanılmıştır.

HAVADA VURIP TAVADA Yİ -- : Bedavadan geçinmek anlamında kullanılmıştır.

HAVAVI HEVESİNDE : Hevesleri peşinde koşan kişiler için kullanılmıştır.

HAVAS GÜVES : Merakına göre anlamında kullanılmıştır.

HAVURI BAŞINA VUR - : Ateşi yükselmek anlamında kullanılmıştır.

HAYDIDANA : Hadisenize anlamında kullanılır.

HAYHO : El aman anlamında kullanılır.

heBBEDEN KUBBE YAP - : Abartmak, gereksiz olarak bir işin boyutlarını genişletmek anlamında kullanılır.

hABERÇİ heCCE : Söz götürüp getiren hanımlar için kullanılmıştır.

heBİL AhTARIY : Sanki çok önemli bir iş yapıyor anlamında kullanılmıştır.

heB YAP - : Burnunu kurcalamak anlamında kullanılmıştır.

heCİ "EMMİY "ECELE İŞİ SEVMEZ : Aceleciler için kullanılmıştır.

hec MEDNE'NİN İNEĞİ : Hiç bir işe yarayanlar için kullanılmıştır.

hec MEMİŞ HEÇ Bİ ŞE GÖRMEMİŞ : Görgüsüzler için kullanılmıştır.

ŞANLIURFA ÇEŞMELERİ VE SEBİLLERİ

Cihat KÜRKÇÜOĞLU

1- ÇEŞMELER :

İslamda, "Temizlik imandandır" sözünden hareketle suya büyük önem verilmiştir. Anadolu'da Selçuklular döneminden başlayarak Osmanlı dönemine kadar her şehirde cami ve medrese cephelerine, köşe başlarına ,sokak içlerine içme suyu ve temizlik ihtiyacını karşılamak amacı ile yapılan çeşmeler, esasında bir hayır eseri, bir sosyal yardım tesisi olup aynı zamanda şehirlerde süsleyen mimari elemanlardandır. Osmanlı mimarisinde şehirlerdeki çeşmeler meydan çeşmeleri, köşe çeşmeleri ve duvara bitişik olarak yapılan küçük çeşmeler olmak üzere üç gruba ayrılır. Meydan çeşmeleri isminden de anlaşılacağı üzere meydanlara kurulmuş, dört taraftan görülebileceği hesaba katılmış ve mimarisi de buna göre biçimlendirilmiştir. Şanlıurfa'da meydan ve köşe çeşmeleri bulunmamaktadır. Mevcut çeşmelerin hepsi duvara bitişik olarak yapılan küçük çeşmeler grubuna girmektedir.

Ayrıca, sadece bir boru ve musluktan ibaret olan, ya da mihrap taşı şeklinde betonarme bir biçimde yapılan, ön kısmı yalıklı " Kastel " adı verilen su tesislerine yakın bir zamana kadar mahalle aralarında rastlanılmaktaydı.

YUSUF PAŞA ÇEŞMESİ

Yusuf Paşa Camii'nin kuzey kapısında kitabesi 1298 (1881) tarihinde şair Abdi tarafından yazılmış bir çeşmenin bulunduğu bilinmektedir. (2) Şair Nabi, Divanı'nda bu çeşme ile ilgili olarak yazdığı manzumede 1120 (1708) tarihini düşürmüştür.(41) Nabi'nin 1708 olarak tarihlediği ve daha sonra Abdi'nin 1881'de kitabe yazdığı bu çeşme bugün yerinde yoktur.

HEKİM DEDE ÇEŞMESİ

Hekim Dede Camii'nin kuzey batı köşesine bitişik olarak inşa edilmiştir. Kare planlı ve beşik tonozla örtülü çeşme iki cepheli olması bakımından Urfa'da tek örnektir. Güney cephesindeki ta'lik hattıyla yazılmış kitabe oldukça silik olup sadece 1120 (1708) tarihi okunabilmektedir. Çeşmenin her iki cephesi de yivli ve mukarnas başlıklı köşe sütunçeleri ile süslenmiştir.

KADIOĞLU CAMİİ ÇEŞMESİ

Kadioğlu Camii avlu portalinin doğusuna bitişik olarak bulunan bu çeşmenin kitabesinden 1138 (1723) tarihinde Emnecezkade lakabında bir hayırsever tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. (41) Kesme taştan yapılmış zigzag kemeri Urfa'da mimari eserler arasında tek örnektir.

Kadioğlu Camii Çeşmesi aynı zamanda, Karakoyun Deresi üzerindeki su kemeri vasıtasıyla gelen kehriz suyunun çevredeki cami, hamam ve evlere dağıtımının yapıldığı "Taksimiyeye" görevini de görmektedir.

FİRUZ BEY ÇEŞMESİ

Yıldız Meydanı mevkiindeki 587 (1191) tarihli Eyyübi Medresesinin yerine 1196

(1781) tarihinde yapılan Nakibzade Hacı İbrahim Efendi Medresesinin güney cephesinde yer alan bu çeşme, kitabesine göre medrese ile aynı tarihte Firuz Bey tarafından yaptırılmıştır. Kitabede, buradan kehriz suyunun aktığı da belirtilmiştir. Sivri kemerli çeşme nişinin üzerindeki sade taş süslemeler ve köşelerindeki sütunçeler ilgi çekicidir.

Ulu Camii'yi, Ömeriye Camii'ni, Ak Camii'yi, Kara Musa Camii'ni tamir ettiren, Ak Cami minaresinin kuzeyine bitişik olarak yaptırdığı sebil kitabesinde malını hayır işlerine su gibi sebil ettiği ve Urfa ayanının övdüğü bir zat olarak belirtilen Firuz Bey'in hayatı hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur. Eski Ömeriye Camii'ndeki bir kitabeden babasının Ali Bey adında bir zat olduğu anlaşılan Firuz Bey'in 1201 (1786) tarihinde Rakka Valisi, 1787 tarihinde de Diyarbakır Valisi olan Firuz Bey olabileceği söylenmektedir. (41) Ulu Cami hazinesindeki Germeyanoğluzade Muharrem Bey'in 1223 (1808) tarihli mezar taşında kayıtlı "Defn-i evvel sahib-i hayrat el-hac Firuz Beg, sene 1223 (1808)" yazısından Firuz Bey'in adı geçen mutasarrıfla aynı mezarda yattığı tesbit edilmiştir.

EYYÜBİ MEDRESESİ ÇEŞMESİ

Eyyübi Medresesinin Yıldız Meydanı'na bakan doğu cephesinin kuzey köşesinde yer alan mihrap nişi şeklindeki bu küçük çeşmenin kitabesi bulunmadığından ne zaman ve kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir.

HAYDAR AĞA ÇEŞMESİ

Çakeri Camii karşısındaki bir evin kuzey cephe duvarında yer alan bu çeşme, kitabesine göre 1275 (1885) tarihinde Köroğluzadelerden Haydar Ağa tarafından yaptırılmıştır. (41) Sivri kemerli çeşme nişi sade ve süslenmesizdir.

ADİLE HANIM ÇEŞMESİ

Camii Kebir Mahallesi, Kubbe Mescit Sokak'taki Emine Yanmaztaş mülkiyetindeki evin batı cephesinde yer alan bu çeşme 1980 yılındaki yol açım çalışmaları sırasında yıkılmış, genişletilen sokağa da 12 Eylül Caddesi adı verilmiştir.

1978 yılında incelediğimiz ve fotoğraflarını çektiğimiz çeşmenin kitabesinde 1287 (1870) tarihinde Adile Hanım tarafından yaptırıldığı yazılıdır. Kitabe bugün Şanlıurfa Müzesi'nde muhafaza edilmektedir.

HÜSEYİN FERİDEDDİN ÇEŞMESİ

1277 (1860) tarihinde vefat eden Hartavizade Hafız Muhammed Selim Efendi'nin Kabri Mevlid-i Halil Kabristan'ından Dabakhane Camii batı avlu kapısının yanındaki bugünkü yerine nakledilirken 1298 (1880) tarihinde Hüseyin Ferideddin Efendi tarafından mezarı üzerine bir türbe ve bunun batısına bitişik olarak küçük bir duvar çeşmesi yaptırılmıştır. Çeşme kitabesinde Hüseyin Efendi'nin adı geçmektedir.

HAFIZ SÜLEYMAN BOZAN

EFENDİ ÇEŞMESİ

Hekim Dede Mahallesi, Akyol Sokak 52 numarada bugün ev olarak kullanılan Siverek-

li Camii'nin avlu kapısının doğusunda yer alan bu duvar çeşmesinin kitabesinde 1300 (1882) tarihinde Gümükzade Vaiz Muhammed Efendi'nin oğlu Hafız Süleyman Bozan Efendi tarafından yaptırıldığı yazılıdır. Sivri kemerli çeşme nişi sade ve süslemesizdir.

ŞEYH SAFFET ÇEŞMESİ

Ellisekiz Meydanı'ndaki Şeyh Saffet Tekkesi'nin meydana bakan batı cephesinde yer alan bu çeşmenin Şeyh Saffet tarafından yazılan manzum kitabesinde 1309 (1891) tarihinde kendisi tarafından yaptırıldığı yazılıdır. (41) Tekke duvarından dışarıya taşkın bir durumda yapılmış olan çeşme bu şekliyle Şehbenderiye Camii çeşmesini (1909) ve daha geç tarihlere ait olan Ebeler Sokak çeşmesini etkilemiştir.

Kaval silmelerin meydana getirdiği sağır sivri kemer içersinde mahalli dilde sakallı kemer olarak tabir edilen dilimli ikinci bir kemer bulunur. Her iki kemer arasında dolaşan taşta işlenmiş palmet motifi firizi çeşme üzerindeki süslemeyi oluşturur.

ŞEHBENDERİYE CAMİİ ÇEŞMESİ

1321 (1903) tarihinde Bekir Bey tarafından yaptırılan ve 1910 yılında genişletilen Şehbenderiye Camii avlusunun kuzey duvarı cephesindeki bu çeşmenin kitabesinde 1327 (1909) tarihinde inşa edildiği yazılıdır. İsim belirtilmemiş olmasına rağmen camiye yaptıran Bekir Bey'in bu çeşmeyi de yaptırmış olması kuvvetle muhtemeldir.

Duvardan dışarıya taşkın bir şekilde yapılan çeşme, bu şeklini, Şeyh Saffet Çeşmesi'nden almıştır. Kendir sıvası olarak tabir edilen kireç bir sıva ile sıvanan çeşmenin üzerinde dikkatli bakıldığında çok silik bir şekilde renkli kalem işleri görülebilmektedir.

HÜSEYİNİYE ÇARŞISI ÇEŞMELERİ

Çadırcı Pazarı ile Kazancı Pazarı arasında yer alan, kuzey güney istikametinde biribirine paralel bir şekilde çapraz tonozlarla örtülü olarak uzanan Hüseyiniye çarşılarının Kazancı pazarına bakan cephesinde bulunan mihrap şeklindeki iki niş 1870 yıllarında çarşı yapılırken çeşme olarak düşünülmüş, ancak suyu bağlanarak faaliyete geçirilmemiştir.

EBELER SOKAK ÇEŞMESİ

Gölbaşı Mahallesi Ebeler Sokak'taki bir evin dış cephesinde yer alan bu çeşme Şeyh Saffet ve Şehbenderiye Camii çeşmelerinde olduğu gibi duvardan taşkın bir durumdadır. Yuvarlak kemerli çeşme nişi moloz taşlarla örülerek iptal edilmiştir. Örülen kısımda kitabenin mevcut olup olmadığı bilinmemektedir. Düzgün kesme taştan yapılmış olan bu çeşme sade ve süslemesizdir.

YIKIK SOKAK ÇEŞMESİ

Bıçakçı Mahallesi, Yıkık Sokak'taki bir evin dış cephe duvarı hizasında yer alan bu küçük çeşmenin nişi moloz taşlarla örülerek iptal edilmiştir. Örülen kısımda kitabenin mevcut olup olmadığı bilinmemektedir. Düzgün kesme taştan yapılmış olan bu çeşmenin kemer çevresi mukarnas süslemelidir.

2 - SEBİLLER

Sebiller görev itibariyle çeşmelerden farklıdır. Çeşmelerde devamlı bir akar su bulunur. Sebilde bu tesisi yaptıranın ruhuna dua okunmasını sağlamak amacı ile şerbet nevinden içecekler dağıtan ve sebilci denilen görevliler vardır. Şerbetler sebilin kar suyunda soğutulmaktaydı. Bazı sebillerin içlerinde sebili yaptıranın mezarı vardır.

ŞEYH EBUBEKİR SEBİLİ

Ulu Cami'nin doğu kapısı yakınında yer alan ve halkı arasında "Şıh Bekir Ziyareti" olarak bilinen türbenin, içersinde mezar bulunan sebillerin Urfa'daki tek örneği olduğu 973 (1565) tarihli Sekkâkizade Hoca Şakir ibni Hoca Halil Efendi vakfiyesinden anlaşılmaktadır. Anılan vakfiyedeki "Şeyh Ebubekir sebildarına yevmiye üç akça tayin eyledim ve sebil-i merkurda vaz' olunan yedi adet maşrabalar üç ayda bir kalaylanıp zayi olduktan yerine evkaf-ı mezbure gallatından maşraba konula..." cümleleri, halk arasında ziyaret olarak bilinen bu yapının aslında sebil olduğunu ve 1565 yılında mevcut bulunduğunu kesin olarak vurgulamaktadır. Sebilin inşa tarihinin bu tarihten daha eskiye dayandığı düşünülebilir.

Güney cepheye yer alan iki kitabeden kemerli ve demir kafesli şerbet dağıtılan pencere üzerinde bulunan burasının sebil olduğu belirtilerek ebced hesabı ile 1025 (1616) tarihi düşürülmüştür. Kapı üzerindeki kitabede ise ebced hesabı ile düşürülen, Şeyh Ebubekir'in yattığı bu türbenin 1132 (1719) senesinde tamir ettirildiği anlaşılmaktadır.

Yaz aylarında Ulu Camiye gidip gelen cemaate ve yoldan geçen halka Şeyh Ebubekir'in hayrına şerbet dağıtma işi zamanla terkedildiğinden halk arasında burasının bir sebil olduğu unutulmuş ve içeride yatan zata dayanarak bu yapı halk arasında ziyaret olarak anılagelmiştir.

Tek kubbe ile örtülü bu küçük yapının ortasında Şeyh Ebubekir'in sandukası bulunmaktadır. Üç taraftan başka yapılarla çevrili sebilin güneyindeki esas cephesi açık olup, burada şerbet dağıtılan kemerli ve demir kafesli bir pencere ve sağında da kapı bulunmaktadır.

FİRİZ BEY SEBİLİ

Ak Camii minaresinin kuzeyine bitişik bulunan hücre içersinde yazılı kitabede burasının, malını hayır işlerine su gibi sebil eden ve Urfa ayanının övdüğü bir zat olan Firuz Bey tarafından çeşme olarak yaptırıldığı yazılıdır. Aslında burasının bir sebil olduğu, camiye gelen cemaati hücrenin batısında ve kuzeyinde yer alan pencerelerden şerbet dağıtıldığı anlaşılmaktadır.

Sebillin batı tarafta bulunan ve sokağa bakan penceresi üzerindeki kitabede caminin Firuz Bey tarafından tamir ettirildiği yazılmış ve ebced hesabı ile 1174(1760) tarihi düşürülmüştür.(41)

ALİ SAİB BEY KAHRAMAN MI - VATAN HAYİNİMİ

A.Cedet ÇAMURDAN

TAYYARDANIN İLK İCRAATI

Birinci Cihan Harbinin son yıllarında Kozan'da Süleyman efendi adında bir yüzbaşı Jandarma tabur kumandanı bulunuyordu. Bu yüzbaşı Süleyman efendi bütün asker firarilerini haraca bağlamış memleket dahilindeki eşkiyalardanda jandarmaları vasıtasıyla para toplattırarak çok zengin olmuştu. O zamanlar Rivayeten seferberliğin yani Birinci Cihan Harbinin son yıllarında hırsızlık çoğalmıştı. Rivayet edildiğine göre bir çuval dolusu evrakı naktiye ile Kozan'dan ayrılmıştı. İşte Kozandaki Yüzbaşı Süleyman efendi de bunlardan birisi idi.

Birde askerlik dairesi reisi binbaşı Haşim bey adında bir zat vardı. Buda Seferberliğin ilk başlarında Kozan'a gelmiş askerlik dairesini kendisine bir merkez yapmış, Şam'dan getirdiği Hacı Emmi vasıtasıyla ticaret ve çiftçiliğe de başlamış çok para kazanmış kazandığı paralarıda Şam'a aktarmıştı. Fransızların memleketimizi işgali üzerine askerlik şubelerini lağvettikleri için Şam'lı binbaşı Haşim, Osmanlı apoletlerini omuzlarından sökerek Fransız apoletlerini dikmiş Mösyö Tayyardanın bir numaralı dostları meyanına geçmişti.

Ve Türklerden, ermeni emvalinden parası ile satın aldıkları emvali bir kaç, misli bedel ile ermenilere iade etmek üzere kurulan ve adına TESVİYEYİ MASALİH denilen olağanüstü bir mahkemenin başına reis olarak geçmişti.

Kozan mutasarrıfı İhsan bey çok namuslu bir adamdı. Fakat çok korkaktı. Tayyardanın huzuruna girebilmek için bağırını ilikliyerek kapusunda beklediği görülmüştü. Kendisinden bir kötülük beklenmezdi. Fakat millete bir iyiliği dokunmaktanda uzak kaldı idi.

Yukarda adından bahsettiğimiz jandarma kumandanı olarak Süleyman efendinin Kozan'dan ayrılışından sonra yerine tabur kumandanı olarak binbaşı Osman Nuri ve bölük kumandanı olarakda Hasan bey adında iki kıymetli asker gelmişti. Anlaşılyorki bu kıymetli askerler ordumuzun mağlubiyete doğru gittiğinin anlaşılması üzerine buraya gönderilmişti. Bu iki büyük insan ve asker daha Kozan'a ermeniler ve Fransızlar gelmeden önce depolarında mevcut bütün silahları köylülerin namuslu insanlarına bekçi sila'lı namı ile dağıtmışlardı. Rivayete göre bu silahları dağıtma emri ordu kumandanı Nihat paşa tarafından verilmişti. Bu iki asker her ikisi de cesur, namuslu fa-

dan Kozan afakında uzun yıllardan beri parlayan nazlı Türk bayrağının indirilerek yerine Fransız ve Ermeni bayraklarının çekilmesinden çok üzgünlerdi. Her Türk ve müslüman halk bu hali gördükçe ağlıyor, inliyordu. Kozan afakı kara bulutlarla çevrilmiş, ermeniler için bir zevk ve sefa bayramı, Türk için bir elem ve ızdırıp kaynağı olmuştu. Ne faydaki yapılacak hiç bir şey yoktu. Her Türk ve müslüman istikbalinden emin değildi.

Tayyarda ilk icraatı olarak bu iki büyük askeri buradan uzaklaştırdı. Bunlar Tayyardanın emrine hiç boyun eğmiyorlar ve dinlemiyorlardı. Apoletleri yine eski Türk apoleti idi. İşte ilk evvel binbaşı Osman Nuri bey ve bilharede bölük kumandanı Hasan bey üstünden alınan emre binaen memleketten çıkarıldı. Ve yerine Fransız apoletlerini taşıyan eski askerlik şubesi reisi binbaşı Haşim bey vekâleten tayin edildi. Bilâhare Haşim beyin Kozan'dan Şam'a gitmesi üzerine Tayyarda Kadirli Jandarma kumandanı olan Ali Saibi tayin etmişti. Yüzbaşı Ali Saibi düşmanlığı ile kendisini ravandzlı kürt olarak Fransızlara tanıtmış, Kadirli kazasında Türk köylüleri ile bazı müsademeler yaparak Andırınlı Baltacı tarafından bir müsademe yaralandıktan sonra Fransız uğrunda kanını akıtmış, bir kahraman mevkine çıkmış, ermeni çetelerini emrine almış, çerkez, kürt halkından Türk aleyhtarı olanları milis kıyafetiyle gönüllü toplamış Türk memurlarından işe yaramayanları ala koydurmuş, diğerlerini kovdurmuş ve omuzuna Fransa apoletlerini dikerek Fransızlara yaranmış ve bu surette Kozan jandarma tabur kumandanlığına Fransızlar tarafından tayin edilmiş bir adam idi.

Bölük kumandanlığına da kürt Mirza adında bir yüzbaşı tayin edilmiştir. Bu da omuzlarındaki Türk apoletlerini sökerek yerine Fransız apoletlerini dikmiş, başına Fransız şapkasını geçirmiş bir adamdı.

İşte Kozan Jandarma idaresini elinde tutan binbaşı Osman Nuri (ki bu zat bilahere generalliğe kadar yükselmiş çok namuslu faziletli dindar bir adam idi.) bir karakol teftişinde odasında yakılan bir mangal kömüründen zehirlenerek vefat etmiş olduğunu duydum. Miralaylığı zamanında Adana Jandarma alayı müfettişi idi. Kozan'a teftiş için geldiği zaman evimde misafir kalırdı. Demokrat parti zamanının millet vekillerinden ve bakanlarından Yas-

rol'un babasıdır.

Diğer Hasan bey ise uzun boylu yakışıklı dindar dürüst faziletli bir insandı. Nereye gittiğini ve nerede bulunduğu nereye kadar terfi eylediğini bilmediğimden ona ait bir bilgi yazamadığım için üzgünüm Ulu Tanrı her ikisinde rahmet ve mağrifet ihsan buyursun mekanları cennet olsun

Tarih bize neler gösteriyor ve Kozanlılar nasıl iyi adamlarla karşılaşıyor ve iyi insanların yerini nasıl kötü adamlar işgal ediyor? Bunların hepside Türk ve müslüman olup Türk askeri mekteplerinden mezun olmuşlar. Ve Hükümete millete Hizmet edeceklerine dair mektepten diploma alırken sadakat yemini yapmışlardır.

Bir de Kozan'da komser Hamdi namında bir adam Kozan'lıların başına belâ kesilmiştir. Bu adam Kozan'da üçüncü sınıf bir memur idi. Fransızların memleketimizin, işgalinden önce Kozan'a tayin edilerek gelmişti. Kars'ta - Kadirli'de Hacı Saimbeyli'de polis memurluğu yapmış ve nihayet komserliğe kadar yükselecek Kozan emniyet amirliği vazifesini uhdesine almıştı. Aslen kürt olduğu şivesinden belli idi. Nereli olduğunu bilmiyoruz. Buda Fransızların ve Ermenilerin haris emellerine hizmete başlamış soygunculara, işkencelere her türlü kötülöklere alet olan meşhurlardan biriside budur. Tayyarda bunun maaşını da iki misline çıkarmış olduğundan Türk ve müslüman ahaliye her türlü zülüm ve işkenceyi yapmakta en ufak tereddüt etmeyip vicdan azabı hissetmeyen bir hayin idi. Her kesi korkutmuş ürkütmüştü. Her nedense günün birinde Tayyarda bunuda hapseyledi. Ve umumi hapishaneye girdi. Hamsinin sebebinin ne olduğu hapishanedeki arkadaşlarım müftü zade İzzet ve amca zadem Hilmi Çamurdan taraflarından sorulduğundan bize jandarma tabur kumandanı Ali Saibin Tayyardaya aleyhinde yaptığı ihbar üzerine hapsedildiği söylemişti. Bilâhare öğrenildiğine göre Himmet çavuştan alınan fazla bir parayı Tayyardaya noksan gösterdiği ve bu noksanıda kendisi aldığı için hapsolunduğu duyulmuştur.

İşte bu adamda Türk ve müslümanlara zülüm yapmakta diğer yukarda adlarını yazdığımız adamlardan geri kalmıyordu. Bilahere Tayyarda bunu tahliye etti. Ve yine Fransız apoletlerini omuzlarına takarak Fransızlar ve ermeniler hesabına vazifeye başladı ise de bu defa eskisi gibi zülüm yapmayıp Türklere karşı iyi-

lik yapmak tarafını tuttu. Ve hapishanede tanıştığı arkadaşlarını tahliyesine yardım eyledi. Ve müslümanların vatan perver olanlarından polis yazmağa başladı. Bu meyanda mutekait yüzbaşı Ömer Lüffü beyin oğlu Muzafferî, hapishaneden çıkanlardan bazılarını polis yazdı ise de az bir müddet sonra bunlarda memlekettten dışarıya çıktılar. Ve milli kuvvetlere iltihak ettiler.

Hapishaneye girip çıktıktan sonra akibetinin çok fena olduğunu anlayan Komser Hamdi de Kadirli'ye çıktı. Orada da barınamayarak Feke'ye gitmiş ve Kozan'ın düşmandan kurtuluşundan sonra Kozan'a geri gelmiş ise de hiç bir kimseden rüyi iltifat görmediği ve bazı kimseler tarafından nahoş hareketlere maruz kaldığı için hapishanede dostluk kurduğu Şükürü ve Topal oğlu Hacı Merhumların delalet ve tavassutlarıyla Fransızların işgali altında bulunan Ceyhan kazasına gönderilmiş Adana ve Ceyhan'ında düşmandan kurtuluşu üzerine İskenderun'a gittiği duyulmuştur. Orada gözleri kör olarak dilencilik yaptığıda işitilmiştir. Vatan ve millete ihanet edenlerin layık olduğu cezalarını Allahu Teâlâ veriyor, bu adam bu kadar memleket dahilinde Fransız ve Ermeni amaline hizmet ederek Türklere pek çok fenalıklar yaptığı halde hiç bir mukabelesini görmemiştir. Eğer kaçmamış olsaydı. Belki eski vazifesine geri alınırdı.

Kozan merkezinde ve köylerinde kendileride müslüman olduğu ve uzun yıllar Türkiye devletinin kumandanlıklarını yapmış rütbelerine nail olmuş bol bol maaşlar alarak nimetlere konmuş olan yukarda adlarını yazdığım insanların memleketin düşmanlar tarafından işgali üzerine nasıl elbiselerini rütbelerini değiştirerek hiyanet yollarına saparak kendi dindaşlarına karşı kasabada ve köylerde ermeniler kadar belki daha fazla kötülük yaptıklarını kısmen belirtmiş bulunuyorum. İlerde sırası geldikçe bunların ne gibi fenalıklar yaptığı birer birer yazılacaktır. Genç; nesil şunu bilmelidirler ki Kozan'a gelen yabancı insanlar meyanında çok iyileri olduğu gibi çok kötüleride vardır. Yukarda yazmış olduğum isimleri belli adamlar hakkındaki yazılarım aynen bir hakikatın ifadesidir. Hiç kimseye karşı en ufak bir garaz ve kinim yoktur. Tarih yazılırken gerçekler olduğu gibi yazılmalıdır. Ben bu hakikatları yazmakla vicdani ve vatani bir vazifemi yerine getirdiğime kani bulunuyorum.

SAHİP'ÜL HAYRAT VE'L HASANAT FIRUZ BEĞ

Mahmut KARAKAŞ

Gerçekten lakabına layık bir isim Firuz bey. Hayır ve hasenat sahibi. Firuz beyin o kadar çok hayır ve hasenatı varki, bütün ömrünü bu uğurda harcamıştı diyebiliriz. Firuz bey kimdir? Firuz beyin kimliği hakkında hemen hemen birşey bilmiyoruz. Birçok cami tamir etmiş, çeşmeler yaptırmış, suni su gölcükleri yaptırarak yolcuların su ihtiyacını karşılamış olan bu gerçek hayrseverin ne yazık ki hayatını bilemiyoruz. Doğum tarihini bilmiyoruz Firuz Beyin. Ölüm tarihi ise, Ulucami kabristanında bulunan mezarı üzerindeki kayıttan belli oluyor. Baş tarafındaki mezar taşında en alt satırda şu satıra rastlıyoruz: "Defn-i evvel Sahib-i hayrat el-Hac Firuz Bey. Sene 1223". Yani, birinci defin, hayrat sahibi hacı Firuz Bey. Sene Miladi olarak 1808 dir. Miladi 1808 tarihinde vefat eden Firuz Bey'in mezarına 1879 tarihinde vefat eden Urfa mutasarrıfu Germiyanoglu Hacı Süleyman Rüşdü bey gömülmüştür. Ne yazık ki, üzerinde bir başkansı'nın defnedilmesinden dolayı belki de mezar taşının üzerinde Firuz bey için yazılmış birçok bilgi de silinmiş, sadece alt satırdaki ismi kalmıştır.

Birçok caminin tamirini yaptıran Firuz bey, bu tamir kitabelerinin altına sadece adını yazdırmıştır. Yalnız Kazancı pazarındaki Ömeriye camisinde, duvardaki yerinden çıkarılarak bir tarafa bırakılan bir kitabe, Firuz Beyin babasının adını bize vermektedir.

" Kad ammere hazihi camii şerifi sahabi el-hayrat ve'l-hasenat el-Hac Firuz bey ibni Ali bey fi şehr rebiül-evvel sene 1186" kitabesi, Ömeriye camisini 1772 tarihinde tamir eden Firuz Bey'in babasının Ali Bey olduğunu belirtiyor. Evet Ali Beyin oğlu Firuz Bey, Ömeriye camisini tamir etmeden bir sene önce, bütün Urfa-lılar tarafından " Hayrat " olarak bilinen bir su ambarı yaptırmıştır.

Urfa suruç yolu üzerinde, Urfa'dan 15 km kadar uzakta Hayrat diye meşhur olmuş bir su ambarı Firuz bey tarafından yaptırılmıştır, yol-

dan geçen kervanların su ihtiyacını karşılamak için yaptırılmış olan bu su ambarına küçük bir suni gölcük de diyebiliriz. Kuzey-güney istikametine uzanan beşik tonozla örtülü olan bu su ambarının güney tarafındaki kitabede:

"Sahib el-hayat el-Hac Firuz beg 1185"

Kuzey tarafındaki kitâbede:

Ammere haza sahib el-hayat el-Hac Firuz bey 1185"

kayıtlıdır. Demekki bu su ambarının adı biz-zat Hayrattır. Firuz bey bu hayratı hicri 1185 miladi 1771 tarihinde yaptırılmıştır. Bu hayratın doğu tarafında bulunan bir tepeden hayrata kadar birkaç tane ince su kanalları uzanmaktadır. Bu kanallar, yağmur suları ve eriyen kar sularının temiz bir şekilde hayrata doldurmak için yapılmıştı. Böylece yoldan geçen yolcuların su ihtiyaçları bu hayrattan karşılanıyordu. Hayratın kuzeyinde gölün içine gerektiğinde inebilmek için basamaklar yaptırılmıştı. Bugün harabe bir vaziyette bulunan bu hayrat halen " Firuz bey hayratı" diye hatırlanmaktadır.

Firuz bey gerçekten su getirmek işine çok önem vermiştir. Ulucaminin güney cephesinde bulunan çeymeyi yine hicri 1196, miladi 1781 tarihinde Firuz bey yaptırmıştır. Ulucaminin tamirini baştan başa yaptırdığı gibi, halkın su ihtiyacı için de böyle bir çeşme yaptırmayı gerekli görmüştür. Akcaminin de tamirini yaptıran Firuz bey, bu camide de yine bir sebil yaptırmıştır. Akcaminin minaresi altında bir oda içinde bulunan bu sebil veya çeşme mahallelinin su ihtiyacını karşılıyordu.

Kara Musa camii diye bilinen, Beykapısında ki camiye de tamir eden Firuz bey, Caminin güney kapısındaki kitabede bu camiye su da getirdiğini belirtiyor. Hicri 1195, miladi 1780 tarihinde yaptırdığı kitabeden anlaşılmaktadır.

Görülüyorki, Firuz bey gerçekten Urfa'nın suya olan ihtiyacını bilmiş ve her imaretinin yanında muhakkak bir çeşme yaptırmayı ihmal etmemiştir.

Su kanallarından söz açılmışken Şanlıurfamıza bazı evlerinin içinden geçen sudan da biraz bahsedelim. Bugün Külâplı dediğimiz tepe,nin tarafından gelen ve Devlet Hastahanesinin yanından geçen bir su vardır ki, bu suya "açık su" denilmektedir. Külâplı tepesinden Karakoyun deresine kadar bazı su değirmenlerini de çalıştıran Açıksu,Karakoyun deresinin üzerinde yapılmış bulunan bir su kemeri ile Samsat Kapısı dediğimiz semte gelir. Bu su kemeri, bugün askeri gazino ve Merkez Komutanlığı olan binanın yanından Karakoyun deresinin üzerinden yüksek kemerler yapılarak geçirilmiştir. Buradan geçen su yüksek yerden terazi denilen bir su haznesinde başka yerlere gönderilmek üzere tazyiklendirilirdi. Bu su haznelerinde biri de bu gün Su meydanı dediğimiz yerde idi. Zaten o meydana Su meydanı denilmesinin sebebi de bu yüzdendi. Açıksu'dan gelen bu su kanalı yer altından ve bazı evlerin içinden geçirdi. Hatta avlusundan su kanalı geçen evler, sudan faydalanmak için küçük bir giriş yeri yapmışlardı. Adeta bir kapı gibi olan bu yerlere bir kaç basamakla inilir ve su alınırdı. Mahalleli de bazen bu sudan faydalanırlardı. Bazı evlerde ise suyun tazyikli gelmesinden istifade ederek havuzlar ve fiskiyeler bile yapmışlardı.Balıkli gölden çıkan su da yer altından geçerken, bazı yerlerde basamaklarla inilen kapılarla istifade edilir hale getirilmiştir. Bu su da Hasan Padişah Camisinin avlusundan, Narıncı Camisi avlusundan, boyahane Çarşısı'nın altından geçerek Gümrük Hanı'na yetişir. Gümrük

Han'ında açıktan geçen su, bu hanı çıkınca yenden yer altından geçer. Tenekeci Pazar'ında yer altından geçen suyu çekebilmek için bir kapı yapılarak bir kaç basamak ile kanala yetişilirdi. Burada Pazar Camii'ne yetişen su kanalı, bu caminin de avlusunda açıktan geçirdi. Balıklı Göl'den Pazar Camii'ne kadar bu su kanalının üzerinde altı tane su dolabı bulunurdu. Bu dolaplar, akan suyun etkisiyle döner ve dönerken yanlarında bulunan küçük kovalarla su çeker yüksek yerlere boşaltır, oradan da bazı lüzumlu yerlere kanalcıklar vasıtasıyla gönderilirdi. Bugün bu su dolaplarından hiç biri kalmamıştır.

Boyahane Çarşısı ki, bugün Akarbaşı çarşısı dediğimiz çarşıda, eski Kuyumcular Pazarının altındadır. Bu çarşı yerin altında bulunurdu. İki tarafındaki dükkanlarda boya yapıldığından buraya boyahane denildiğini gören yaşlılarımız anlatmaktadır.

Yer altından geçerek şehrin bir çok cami ve evlerine dağılan bu su kanalları, Urfa'nın su ihtiyacını mümkün olduğu kadar karşılardı. Kara Musa Camii'nin avlusunda bulunan su havuzu da böyle kanalların doldurduğu bir havuzdu. Bu camii'nin avlusunda oldukça büyük bir havuzun varlığından, yine bu havuzu gören yaşlılar anlatmaktadır. Öyleki, on oniki yaşlarında iken bu havuzda mahallelinin çocukları ile yüzdüklerini anlatırken gözleri dalarak çocukluk çağlarına gittiği yüzünden belli olur. Aşağı yukarı elli altmış sene evvel bir tamir sırasında bu havuz ortadan kaldırılmıştır. Tabi havuzu dolduracak su olmayınca havuza da gerek kalmamıştır. Öyle saniyorum ki Firuz Bey'in bu camii de yaptırdığı havuz, bahsedilen havuz olmamıştır.

URFA'DA ACI KAHVE GELENEĞİ

Harran Arşivinden

Harran yöresinde MIRRA, genelde ise sadece "Kahve" diye adlandırılan " Acı Kahve" ile ilgili gelenek nedir? Bugün bir çok yerde tamamen unutulmaya başlanan "Kahve" çok katı kuralları olan bir gelenektir. Önce ilgili deyimleri;

Kahve : Kaynatarak öz haline getirilen acı-sade kahve.

Kahve Sahibi : Kahve ikram etme şartlarına ve itibarına sahip kimse.

Oda : Köylerde veya şehirlerde tanıdık ve tanımadık her misafirin içme veya yatma ihtiyacının karşılandığı eve " oda" denir.

Oda sahibi : Bu evin bütün hizmet ve masraflarını ücretsiz olarak karşılayan kimseye de ODA SAHİBİ denir.

Bulunduğu çevrede maddi gücü misafir ağırlamaya yetecek durumda bulunan veya bu maddi imkâna ulaşan kimse ODA açar. Bir daha kapanmamak üzere ODA AÇAN kimse evinin yanında bağımsız bir bölüm yaptırır. Bu bölüm sohbe gelen yakınlar için kullanıldığı gibi dışardan gelen tanıdık eş ve dost için ve yine dışardan gelen her yabancı için hizmet verir. Misafirlik zamanla sınırlı değildir. Hatta üç gün kalmadan da yabancı misafire niçin geldiği de sorulmaz. Oda'nın yeteri kadar yatağı ve hizmet edeni vardır. Günde üç öğün mevcut misafir sayısına göre yemek çıkarılır. Binekleri (At, eşek, deve) doyurulur, bakımı yapılır. Böyle bir odanın maddi yükü tabii ki, çok fazladır. Ancak bunu yapacak imkana sahip olan ve ikramı yapacak kadar gözü ve gönlü tok olan biri oda açar.

Bu oda özellikle köylerde erkeklerin gündüz ve gece görüşme, sohbet ve toplanma yeridir. Oda, dolayısıyla oda sahibine bir itibar da sağlar. Odada aynı zamanda

kahve de kaynatılır.

KAHVE KAYNATMAK : Temelde babadan oğula geçen bir gelenektir. Genelde büyükse erkek çocuğu babadan kalan bu gelenegini devam ettirmek zorundadır. Kendisi kahve takımlarını satın alarak kahve kaynatmaya başlayamaz. Bu çok büyük bir ayıptır. Zaten kimse yapmaya da yanaşmaz. Kahve kaynatmaya ara verilemez. Haysiyet ve şerefe dokunan bir olay gibi bir sebeple kahve sahibi kahve kaynatmaya ara verebilir. Bu sebep ortadan kaldırılincaya kadar. Sonra tekrar kahve devam eder. Kahve hem keyif ve sevincin, hem de üzüntü ve kederin ikramıdır. Gün boyu aralıklarla içilir. Tiryakilik meydana getirir. Alışkanlık edinen kolay kolay terk edemez. Tiryakisi de iyi yapılmamış kahveden tat alamaz. Kahve içmeye alışmış olanlar günün şartları içinde köyden köye 3-5 km lik yolları kat ederek kahve kaynatılan odalara her gün giderek kahve içme ihtiyaçlarını giderirlerdi. Gelen misafire ilk önce kahve ikram edilir. Giderken de son ikramdır.

KAHVE TAKIMI :

1- Kahve tavaşı : 20 - 30 cm. çapında kenarı olmayan 1-1,5 m. kadar bir sapı ve 10-15 cm. yüksekliğinde iki ayağı olan bir tavadır. Çekirdek kahveyi kavurmaya yarar. Çeşitli boyda olanları da vardır. Demirden yapılmalarına rağmen gümüş kakmalı olanları da vardır.

2- Kahve Kaşığı : 50 cm. kadar boyunda bir sapı ve 5 cm. kadar çapta yuvarlak ve basık başı olan bir kaşıktır. Kahveyi tavada kavururken karıştırmaya yarar. Çok işleme- li ve sanatlı olanları da vardır.

3- Kahve Dibeği: 30 cm. kadar çapta, 40-50 cm kadar yükseklikte bir ağaç kütüğü-

nün içinin oyulmasıyla yapılmıştır. (Genellikle sert ağaçtan olmasına rağmen çok nadir olarak taş veya maden olanları da görülür.) Kavrulan kahvenin dövülmesine yarar. Bazısı çok sanatlı, işlenmiş ve sedef kakmalıdır.

4- Kahve Tokmağı : 25-30 cm. kadar boyda, bilek kalınlığında demirden yapılmış, kalından başlayarak tutulacak kısma doğru incelen bir koldur. Dibekte kahveyi dövmeye yarar.

5- Kahve Gümgümü : Bakırdandır. Bir takımı 3,4 hatta 5 güğümde oluşur. Büyükten küçüğe doğru bir sıra takip eder. En büyüğü 60-70 cm. yüksekten başlar ve en küçüğü 15 cm. kadar yükseklikte olup çapı boyuna uygun şekildedir.

6- Kahve Fincanı : Kulpsuz, huni biçiminde, dibi kesik şekilde bir fincandır. Genelde iki adet kullanılır. Misafir çokluğuna göre üç adet olabilir.

7- Kahve ibriği: Kahve dağıtılacak (ikram edilecek) duruma gelince içine konularak dağıtılan cezvedir. Kollu ve kapaklı olup genelde 30 - 40 kişiye yetecek büyüklüktedir.

KAHVENİN YAPILIŞI:

Kahve günlük kullanıma yetecek kadar ve geçkince kavrulur. Dibekte

dövülür. Un ufak yapılmaz. İki parmak arasına alınınca parmak uçlarında pütürcüğü belli olur. Bu kahve en büyük güğümde bir miktar kaynatılır ve dindendirilir. Durulan bu şerbet ikinci bir güğüme alınır. Şerbete yeniden kahve atılarak tekrar kaynatılır. Bu kahve atma ve kaynatma işlemi güğümde güğüme aktarılarak devam ettirilir. Tadı ve kıvamı kontrol edilerek içilecek duruma geldiği anlaşıncaya kahve ibriğine alınır ve ikram edilir. Önce kahve sahibi içer ve tadına bakar. İyi bir kahve fincanda iz bırakır ve fincanı tutar. Her misafire iki defa ikram edilir. Her defasında fincanın dibini tutacak şekilde 3-5 mm. kahve konur ve iki fincan verilir. Kahvede kural mideye ulaşması değildir. Asıl kural ağızda kahvenin tadını almaktır. Kahve sırayla dağıtıldığında fincan elde bekletilir ve dağıtana verilir. Yere kesinlikle bırakılmaz. Bu kaba ve çirkin bir davranıştır. İkram belli aralıklarla (1-2 saat) sürekli yapılır. İkram edilen kahveyi içmemek mümkün değildir. Bu durum ancak belli talepler için olur ki, talep yerine gelsin.

İleride daha detaylı incelemek üzere; ana hatlarıyla acı kahve geleneği budur.

GÜLADAM

M.Adil OYMAK

*İlk günden son güne
Bir derdi vardı birdi derdi
Bağışla onları bana
Yoktur başka derdim derdi*

*Kainatın varlığıyla var olduğu
Kainata can taşırken soluğu
Ağlardı.....*

*Bir nefesi cihan degen o
Önünde cihan baş egen o
Ağlardı.....*

*Yüreği taş olanları kalplerinde mühür
Putları baş olanları düşünür
Ağlardı.....*

*Ruhlarına kadar gider
Çekmek için gülistana
İsim isim zikreder
Ağlardı.....*

*Güneş sönse kararsa ay
Ruhların delirmesi
O'nun ağlamasından kolay
Ağlardı....*

*İlk günden son güne
Bir derdi vardı birdi derdi
Bağışla onları bana
Yoktur başka derdim derdi*

BİR SÖYLEMİN PARÇA PARÇA YÜZLERİ

Hüseyin BAYKUŞ

bir söylemin parça parça yüzleri

.....
sevdiğim dağlarda bekle beni
kuşlar çiçeklerle değil
günlük tutarak oyalan
harçlık yap kadınlara
yaşadıklarını

II.

PENCEREMİN ÖTESİNDE GÖKYÜZÜ

Penceremin ötesinde gökyüzü
bir avuç mavi düşüyor camlardan
ayaklarıma
yıldızları oradan seyrediyorum
yağmuru

Penceremin ötesinde gökyüzü
ve özgürlük
içimde yaşanmamış mevsimler
yolculuk dönüşleri
tanımadığım sokaklardan geçiyorum
bir akşam vakti
sonbahardan arta kalan bir yolcu

Penceremin ötesinde gökyüzü
el sallayamayacağım kadar uzak
kim bilir hangi yıldızdan
çığlıklar düşer geceye
ertelenmiş hesapları görülürken
açılmamış kapıları

URFA'YA METHİYE

Erzincanlı Ahmet VEYİSOĞLU

URFA'YA METHİYE

Vardım dergahına, yüzümü sürdüm.
Şeydadır bülbülü, gülü Urfa'nın.
Bende bir nebzecik huzura erdim.
Eser bad-ı sabâ yeli Urfa'nın.

Mevlâ'nın Halil'i bu yerde doğdu.
Uful edenlerin hepsini kovdu.
Nuru zuhur edip, zulmeti boğdu,
Beytullah'a çıkar yolu Urfa'nın.

Tarihinde çoktur şerefler,şanlar
Gerçeği bilmeyen bundan ne anlar
Uğrunda dökülen mübarek kanlar
Hak diye haykırır dili, Urfa'nın.

Hakkın bereketi üstünde nazır
Sinisi, sofrası daima hazır
Belki el dokunmuş Hazreti Hızır.
Bir başka alemdir, hâli Urfa'nın.

Rabbim esirgesin her bir belâdan
Vermesin müsibet, arz ve semâdan
Asrın Müceddid - i Bedüzzaman
Mübarektir,demiş,hâki Urfa'nın.

ŞANLIURFA'DAKİ DERNEKLER VE KOOPERATİFLER

İlimizde faaliyet gösteren Esnaf ve Küçük Sanatkârlar
Derneklerinin isimleri ve üye sayıları ;

DERNEĞİN İSMİ :	ÜYE SAYISI
-Şanlıurfa Kunduracılar Derneği	62
-Şanlıurfa Bakkallar Derneği	1693
-Şanlıurfa Bakırcılar ve Kalaycılar Derneği	74
-Şanlıurfa Değirmenciler Derneği	59
-Şanlıurfa Eskiciler ve Kavaflar Derneği	144
-Şanlıurfa Keçeciler Derneği	51
-Şanlıurfa Karasaban ve Döveciler Derneği	106
-Şanlıurfa Göncüler Derneği	54
-Şanlıurfa Sebzeciler Derneği	130
-Şanlıurfa Şıracılar Derneği	155
-Şanlıurfa Turistik Eşya Satıcıları Derneği	138
-Şanlıurfa Terziler Derneği	450
-Şanlıurfa Sobacılar Derneği	51
-Şanlıurfa İnşaatçılar ve Yapıcılar Derneği	127
-Şanlıurfa At Arabacılar ve Faytoncular Derneği	980
-Şanlıurfa Manifaturacılar ve Tuhafiyeciler Derneği	630
-Şanlıurfa Lokantacılar ve Kebapçılar Derneği	151
-Şanlıurfa Kasaplar Derneği	211
-Şanlıurfa Kavakçılar ve Hızarcılar Derneği	82
-Şanlıurfa Oto Hurdacılar Derneği	55
-Şanlıurfa Oturakçılar Derneği	99
-Şanlıurfa Kuyumcular Derneği	123
-Şanlıurfa Zirai Aletler ve Mot.San. Derneği	1074
-Şanlıurfa Kürkçüler Derneği	62
-Şanlıurfa Marangozlar Derneği	95
-Şanlıurfa Sıhhi Su Tesisatı ve Kaloriferciler Derneği	70
-Şanlıurfa Oduncular ve Kömürcüler Derneği	57
-Şanlıurfa Oto Parçacıları Derneği	82
-Şanlıurfa Briketçiler Derneği	90
-Şanlıurfa Berberler Derneği	195
-Şanlıurfa Demirciler Derneği	56
-Şanlıurfa İnşaat Boyacıları Derneği	76
-Şanlıurfa Elektrikçiler ve Radyocular Derneği	265
-Şanlıurfa Şoförler ve Otomobilciler Derneği	2292
-Şanlıurfa Fırıncılar Derneği	114
-Şanlıurfa Kahveciler ve Çaycılar Derneği	210
-Şanlıurfa Zahirçiler Derneği	179

ŞANLIURFA İLİNDE KURULU BULUNAN ESNAF VE
KÜÇÜK SANAAATKARLAR DERNEKLERİ VE KOOPERATİFLER

Kuruluş Yeri	Esnaf ve Küçük Sanaatkar Der.	Esnaf ve San.Kef. Koop.	Konut Yapı Koop.	Motorlu Taşıtlı Koop.	Köy Kalkın. Koop.	Üretim Paz.ve Tük.Koop.	Küçük San.Sit. Yapı Koop.	Tarım Kredi Koop.	Tarım Satış Koop.	Toprak Su. Koop.	TOPLAM
Merkez	37	1	75	3	5	9	1	3	3	1	138
A.Kale	2	1	-	-	5	1	1	4	-	-	14
Birecik	3	1	5	-	1	-	1	5	2	1	20
Bozova	-	-	5	-	3	-	-	2	3	-	13
C.Pınar	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	4
Halfeti	1	1	-	-	-	-	-	4	2	-	8
Hilvan	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Siverek	4	1	5	1	1	-	1	1	2	-	16
Suruş	4	1	1	-	3	1	1	4	2	-	17
V.Şehir	5	1	2	-	-	-	1	1	-	-	10
Toplam	58	8	95	4	18	11	6	25	14	2	241

HZ. İBRAHİM VE URFA ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR-3

Mehmet OYMAK

AYN-EL ÜRUS

AYN HALİLÜRRAHMAN

Düğün gözü anlamına gelen bir su kaynağı ve gölcüktür. Urfa'nın 50 Km. güneyinde, Harran'ın 2 Km. güneybatısında, Akçakale ilçemizedir. Yarısı Türkiye'de, yarısı da Suriye'de kalmış olan bu su kaynağı bir vaha görünümündedir. Hz. İbrahim ile Sare, Halebe geçerken bu konaklama yerinde evlenmişlerdir. Bu yüzden de buraya Düğün Gözü anlamında AYN EL ÜRÜS denilmiş ve halk arasında anlatıla gelmiştir. Bir diğer adı ise AYNHALİLÜRRAHMAN'dır. Halilürrahman kaynağı ve gözü ABRAMADI

Bazı kaynaklar Hz. İbrahim hakkında bilgi verirken, O'nun ilk defa ABRAM 'diye çağrıldığını ve izine ilk defa Suriye'nin kuzeyinde rastlandığını yazar.

Bugün hala Urfa'nın köylerinde İbrahim isimli olanların İBRAM diye çağrıldığını görmekteyiz. Acaba bu hala o ilk telafuzun devamı olamaz mı? GUTA

Yüzyılın başına kadar iç kalenin (batı ucunun kuzeyinde) ön tarafında "Surlarla çevrili " bu yere GUTA dendiğini okumaktayız. Bu yeri bugün şöyle tahmin ve tarif edebiliriz:

Yakup Kalfa Türbesi ile Halilürrahman Camii arası ki, cami de bu yere yapılmış olmaktadır. Bu mevki şimdi YAKUP KALFA parkıdır.

KUŞ OĞLU NEMRUT

Ebul Faraç Kuş Oğlu Nemrut'un Şİ-NAR'da bir kule yaptırmaya başladığını söyler. İnşaatın başlaması da ARO'nun 70. yılındadır. 40 yıl sonra bu kule bir fırtına ile yıkılmıştır. Nemrut kulede ölmüştür. Bu olay ARO'nun 110-120. yılına rastlar. ARO'nun Oğlu SERUĞ 133 yılında doğmuştur. SERUĞ'un Oğlu Nahor'un oğlu AZER ve O'nun oğlu İBRAHİM'dir. Dolayısıyla Kuş Oğlu Nemrut'un Hz. İbrahim'le mücadele eden Nemrut olması nasıl mümkün olur?

Nemrut kelimesi Firavun gibi hükümdar ve hakimlere verilen genel bir ad olduğuna göre, aşağı Mezopotamya'da yaşayan bir Nemrut ile Urfa'da yaşayarak Hz. İbrahimle mücadele eden Nemrut ayrı ayrı kimselerdir.

Zaten Urfa, Nusaybin, Karakamış ve Medain şehirlerinin o Nemrut ibn-i KUŞ zamanında kurulduğu da söylendiğine göre onun bu şehirleri kurmasından sonra gelen ve Urfa'da hüküm süren başka bir Nemrud'un; Hz. İbrahim ile mücadele eden Nemrut olması gerekir.

NEMRUT'UN TAHTI VE NEMRUT DAĞI

Urfa'nın Güneyindeki dağ silsilesinin üzerindeki bir kesime NEMRUT

DAĞI adı verilir. Şehre 8-10 Km. mesafededir. Bu dağın üzerinde de NEMRUT TAHTI diye adlandırılan bir tarihi kale veya şato diyebileceğimiz bir hisar vardır. Denir ki, burası Nemrud'un yazlık sarayıdır. Ve yazın bu yüksekte Harran Ovası'na tepeden bakarak yaşırdı.

BABİL

Gelelim Babil'e , bu bir şehir adı mıdır, Yoksa bir bölge veya ülke adı mıdır?

Bir çok bilginler bizi Babil'in bir bölge ve ülke adı olduğunu kabule zorluyor. Çünkü Babil Araplar nazarında her şeyden evvel bir bölge adıdır. Nasıl ki Şan daha önceleri Suriye için kullanılırken Şimdi bir şehir adı olmuşsa (ki onlar Dımışk demektedir), o'nun gibi Babil'de bir ülke adıdır. Ve giderek bir şehire ad olmuştur. Hem de sonradan gelenlerle araştırmacılar tarafından. İşte bu yüzden Hz. İbrahim ve Nemrut, Babil'de yaşamışlarsa bu Babil ülkesidir. Yaşadıkları şehir değildir Babil.

Yine Hz. İbrahim'in annesi, Küssa civarındaki bir mağarada doğurmuştur denilmekte, hem de Babil'de yaşadığı söylenmekte ise bu

imkansızlaşır.

Yine İranlıların bir ifade tarzları vardır:

Onlar Peygamberimiz Hz. Muhammed'den önce geçmiş önemli olayların hepsini BABİL'de olmuş gösterirler. Zaten Babil'in bir tek şehrin adı olduğu da söylenmemiştir.

Halen Harran'da yapılan Arkeolojik kazıda bulunan çivi yazılı bir tablette BABİL ve SİN MABEDİ'nden söz etmektedir.

SEVAD

Kaynaklarda Nemrut'un hüküm sürdüğü yer olarak Sevad geçer. Sevad bir çok anlamının yanında genellikle şu iki anlamda kullanılır.

1- Siyah memleket anlamında : Mezopotamya anlamında olacağı gibi, Dicle ve Fırat arası için de kullanılır. Alüvyonlu sahalarda da olabilir.

2- Bir ülkenin iç kısımlarında gelişmiş ziraatın yapıldığı yer ve şehir adlarının önünde kullanılır.

Şimdi Bunları sırasıyla Urfa ve Harran için düşünelim.

1- Urfa, Karacadağ'dan Karabahçe-Karacurun ve Karaköprü'ye kadar ve oradan şehrin bulunduğu

noktaya kadar volkanik bir bölgedir. Simsiyah taşlar ve simsiyah bir toprak ... Yani siyah memleket, Sevad. Ki bu şekliyle hem Sevad hem de Urfa Sevad'ı demek mümkün olur. Zaten kaynaklarda, bu yüzden bu bölgeden Sevad diye söz edilir.

2- İki nehir arası, Dicle ve Fırat arası ülkenin iç kısımlarında tam ortasındadır, Urfa ve Harran... . Ve Ziraat yapılmaktadır. Hem ilk zamanlardan beri, hem de gelişmiş ve sistemli bir ziraat. Bu ziraat ve sonuçlarından biraz söz etmek faydalı olur.

Urfa'dan güneye ve doğuya doğru saatlerce bağ ve bahçeler arasında güneş görmeden gidildiğini yazmayan seyyah var mıdır? Çevredeki ormanlarda Milattan yüzyıllarca önce ava çıkan ve avladığı fil ve aslanları Harran'daki SİN mabedi-ne adak olarak sunan hükümdarı bilmeyen mi var? Daha ilk çağda yer altında inşa edilen su kanallarıyla bütün bölge bir ağ gibi sarılmış ve bunların suları toprak karış karış sulanmıştır. Bugün hala yer kazıldığında bu kanallara rastlanıyor. Ve üzerlerinde çiftçiler

tarafında su motorlarıyla arazi sulanarak pamuk, nar ve her türlü ürün yetiştiriliyor. Yörede bu kanallara KİNİ denmekte. Bunları araştıracaklar için söyleyelim: Harran Ovası, Suruç Ovası, Aligör Köyü çevresi ve oradan kuzeye, Fırat nehrine doğru Denizbacı, Kanlıavşar ve Abamor köylerine doğru gitmekte bu kanallar. O çağın bu akıl almaz harikalarını ve suyunun kaynağını ancak devletin gücü ve bilim adamlarının bilgisi ortaya çıkarabilir. Koca ovaları köstebek yuvasına döndüren bu çalışmayı Hammurabi mi, Nemrut mu, kim yaptırmışsa yaptırmış, ama bunun sonucunda ileri düzeyde bir ziraat başlamış. Bu da Nemrud'un yaşadığı bölgeyi yani Sevad'ı bizlere belirlemiş.

Bu yüzden biz de Urfa Sevad'ı diyoruz.

Yine yeryüzünde ilk defa kanal yaptıran hükümdar olarak NEMRUT söyleniyor. Bu kanallar bize onu hatırlatıyor. Zaten böyle bir sulama şebekesiyle öyle güçlü bir ziraat ve meyvecilik olabilir.

GELENEKSEL URFA EVLERİNİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ

A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU

Yük. Mimar Zahide Akkoyunlu'nun "GELENEKSEL URFA EVLERİNİN MİMARİ ÖZELLİKLERİ" adlı kitabı, Koray Olşen'in fotoğrafları ile Kültür Bakanlığı Sanat Eserleri Dizisinin 13. kitabı olarak yayınlandı.

Mimarî eserlerimizle ilgili araştırmalar yapmak üzere 10 ve 15'er günlük sürelerle bir kaç kez Urfa'ya gelen Zahide Akkoyunlu'nun titiz bir çalışmanın ürünü olarak ortaya koyduğu bu güzel eserini, bir sanat tarihçisi ve konuyla ilgilenen bir kişi olarak Harran dergisi okuyucularına tanıtmaktan büyük bir mutluluk duyduğumu belirtmek isterim.

Kuşe kağıda ofset tekniği ile basılmış 28x20 cm. boyutundaki kitab 194 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta ; plân, kesit, cephe rolüveleri ve süsleme motiflerinden oluşan 124 şekil, 12 siyah-beyaz fotoğraf, 198 renkli fotoğraf yer almaktadır. Kitabın sonunda verilen ve 54 eserden oluşan kaynak kısmı, bu konuda daha geniş bilgi edinmek isteyenlere önemli ölçüde yardımcı olacaktır. Ayrıca kitabın sonuna eklenen 50 x 70 cm. boyutundaki 5 renkli şekil planında ; Kültür Bakanlığınca tescil edilmiş olan tarihi evler, cami, han, hamam, medrese gibi anıtsal yapılar ile kentsel sit alanının sınırları işlenmiştir. Ayakta kalabilmiş sur parçaları dahil, Urfa'daki eski eserlerin tümünün işlenmiş olması bakımından bu plan büyük bir önem göstermektedir. Şanlıurfa halkının evlerini "Harem" olarak nitelendirmeleri ve bu nedenle araştırma amacıyla olsa bile içersine yabancıyı sokmamaları, saray güzelliğindeki bu yapıların tanınmasını büyük ölçüde engellemektedir. Zahide Akkoyunlu bu ve

benzeri güçlükleri büyük bir sabırla aşarak geniş bir zaman dilimi içersinde Urfa'ya bir kaç kez gelme pahasına olsa başarmış , girdiği çok sayıda ve örnek durumdaki evin plan ve kesitleri dahil bütün ayrıntılarını en ince detaylarına kadar kültür ve sanat dünyamıza kazandırmıştır. kendisinin bu üstün gayretlerine bugün eşi olan fotoğraf sanatçısı Koray Olşen yardımcı olmuş ve sayın Olşen, usta tekniği, sabırlı ve dikkatli çalışmasıyla Urfa evlerini en güzel fotoğraflarla bu kitapta okuyucuya vermeyi başarmıştır.

Aşağıda içendekiler kısmının sunduğum " Geleneksel Urfa Evlerinin Mimarî Özellikleri " kitabından dolayı bayan Zahide Akkoyunlu'yu ne kadar kutlasak azdır. Hele, Gap gibi bir projenin getireceği kentleşme ve nüfus patlamasının tarihi eserlerimizi günden güne eriterek yok edeceği düşünülecek olursa kitabın önemi daha da artmakta ve ileriye dönük bir belge özelliği taşıması bakımından büyük önem kazanmaktadır. Mimarî mirasımızın korunması yönünden her ne kadar sit alanları belirleyerek koruma çalışmaları yapılmaktaysa da bu dokunun günden güne eridiği de bir gerçektir. Bunun en bariz örneklerini tescilden düşürülen bazı evlerin yıkılması ile Gümrük Hanının hemen yanıbaşına üstelik sit alanı içersine inşa edilmekte olan Kuyuncular Çarşısıyla bugünden görüyoruz. Bunun içindir ki bayan Akkoyunlu'nun kitabına ileriye yönelik mükemmel bir belge diyebiliyoruz.

Sayın Akkoyunlu'yu bu çalışmasından dolayı kutluyor, Mimarî mirasımızın ortadan kalkmasına seyirci kalanları da aynı ölçüde yeriyoruz.

KİTABIN İÇİNDEKİLER:

BÖLÜM I.

URFA'NIN TOPAĞRAFYASI, TABİİ
ŞARTLARI, TARİHÇESİ, SOSYAL YAPISI
VE ESKİ KENT DOKUSU

- I.1. Topoğrafya ve tabii şartlar
- I.2. Urfanın Tarihçesi
- I.3. Sosyal Yapı
- I.4. Eski Kent Dokusu
- I.4.a. Urfa Sokakları
- I.4.b. Köşe sütunceleri

BÖLÜM II.

URFA EVLERİNİN KATALOĞU

- II.1. Hacıbanlar Evi (H.Ahmet Esmeray Evi)
- II.2. Şahap Bakır Evi (İsa Beden Evi)
- II.3. Melekler Evi
- II.4. Hacı İmam Demirkol Evi (Kürkçüoğlu Kona-
ğı)
- II.5. Ömer Göncü Evi
- II.6. Abdülkadir Hakkari Evi
- II.7. Mahmut Canpolat Evi
- II.8. Mehmet Demirkol Evi
- II.9. Bedri Pınarbaşı Evi
- II.10. Akyüzler Evi
- II.11. Ali Kılıç Evi
- II.12. Karaçizmeciler Evi
- II.13. Mehmet Parmaksız Evi
- II.14. Ahmet Siverekli Evi

BÖLÜM III.

GELENEKSEL URFA EVLERİNİN MİMARİ
ÖZELLİKLERİIII.1. GELENEKSEL URFA EVLERİNİ OLUŞTU-
RAN İŞLEVSEL BİRİMLER

- III.1.a. Avlu
- III.1.b. Eyvan
- III.1.c. Odalar
- III.1.d. Servis mekânları
 - III.1.d.1. Kilerler (Zerzembe)
 - III.1.d.2. Ahırlar (Develik)
 - III.1.d.3. Mutfaklar (Tandırılık)
 - III.1.d.4. Helâlar
 - III.1.d.5. Hamamlar

III.2. GELENEKSEL URFA EVLERİNDE
KULLANILAN MALZEME VE TEKNİK

- III.2.a. Taş Yapı Malzemesi
- III.2.b. Ahşap Yapı Malzemesi
- III.2.c. Metal Yapı Malzemesi

III.3. URFA EVLERİNİN TİPOLOJİSİ

- III.3.a. Genel Plan Düzeni
- III.3.b. Plan Tipleri
- III.4. Çatı Örtüleri
- III.5. Mimari Elemanlar
 - III.5.a. Kapılar
 - III.5.a.1. Avlu kapıları
 - III.5.a.2. Oda kapıları
 - III.5.a.3. Kapı tokmakları (Kapı döğecekleri)
 - III.5.b. Pencereler
 - III.5.b.1. Altı pencereler (Işık takaları)
 - III.5.b.2. Üst pencereler (Havalandırma takaları)
 - III.5.b.3. Kuşluklar (Kuş takaları)
 - III.5.b.4. Gezenek takaları
 - III.5.b.5. Mutfak pencereleri (Tandırılık takaları)
 - III.5.c. Çörtlenler
 - III.5.d. Bacalar
 - III.5.e. Kemerler
 - III.5.f. Merdivenler
 - III.5.g. Korkuluklar
 - III.5.h. Konsollar
 - III.5.i. Su elemanları
 - III.5.i.1. Havuzlar
 - III.5.i.2. Kuyular
 - III.5.i.3. Çeşmeler
 - III.5.j. Dönme Dolap (Yemek Servisi Dolabı)
- III.6. Cephe Düzeni
 - III.6.a. Eyvanlar
 - III.6.b. Kapılar
 - III.6.c. Pencereler
 - III.6.d. Çıkmalar
 - III.6.e. Cephe Tipleri

III.7. TEZİYİNAT

- III.7.a. Ahşap Tezyinat
 - III.7.a.1. Saçak Süslemeleri
 - III.7.a.2. Oda Kapıları
- III.7.b. Taş Tezyinat
 - III.7.b.1. Kornişler
 - III.7.b.2. Rozetler
 - III.7.b.3. Rozaslar
 - III.7.b.4. Kabaralar
 - III.7.b.5. Madalyon ve daire çerçevesli bitki motifler
 - III.7.b.6. Geometrik çerçevesli motifler
 - III.7.b.7. Çerçevesiz bitki motifleri
- III.7.c. Diğer Tezyinat

BÖLÜM IV

- Sonuç.
- Urfa'da Kullanılan Mahalli Terimler Sözlüğü
- Kaynaklar
- Urfa Şehir Plan.

